

Igralniške destinacije v luči zgodovinskega razvoja

Gaming destination in case of history review

Andrej Raspor¹

Uroš Petrič²

Povzetek

V prispevku obravnavamo igralništvo kot destinacijsko dejavnost. Ta v drugi polovici dvajsetega stoletja beleži veliko rast tako obsega kot prihodkov. V naši raziskavi se bomo osredotočili na Las Vegas, Atlantic City in Macao. Ne bomo pa se v celoti izognili tudi razvoju igralništva v Sloveniji in nekaterih evropskih državah.

Glavna ugotovitev prispevka je, da imajo vse velike igralniške destinacije integriran produkt, ki je tudi ustrezno logistično podprt. Naslednja ugotovitev je, da lahko širimo igralniško ponudbo le, če ustrezno širimo tudi ostalo ponudbo v okolju. Ta ne temelji zgolj na igralništvu, ampak je povezana z MICE produktom ter ponudbo za sprostitev in prosti čas. Ta ponudba jim omogoča, da postajajo zanimive tudi za turiste iz oddaljenih krajev, ki lahko na destinaciji ostanejo dalj časa. Seveda pa sta ključni podpora investicijam v lokalnem okolju in ustrezna obdavčitev, ki omogoča razvoj vzporednih dejavnosti in zagotavlja ustrezna marketinška sredstva, s katerimi lahko zagotovimo dotok gostov.

Ključne besede: igralništvo, gostinstvo, turizem, destinacije.

---

¹ Andrej Raspor je zaposlen v podjetju Hit d. d. v Novi Gorici.

² Uroš Petrič je zaposlen v podjetju Hit d. d. v Novi Gorici.

Abstract

This article deals with gaming as an activity within destination, which records a considerable growth of extent and income in the second half of the 20th century. Our research focuses on Las Vegas, Atlantic City and Macau. However, we do not entirely avoid development of gaming in Slovenia and some other European countries.

The main finding of the research is that all big gaming destinations have an integrated product with suitable logistic support. Gaming offer can be expanded only if other offers within destination are simultaneously expanded. It is not based only on gaming but is connected to the MICE product and relaxation and free time offer. This offer makes the destinations more interesting also for tourist from distant places, who can spend more time in certain destination. However, support for investments in local environment and a suitable taxation, which enables development of parallel activities and provides adequate marketing funds, which ensure inflow of guests, are of key importance.

Key words: *gaming industry, hospitality industry, tourism, destinations.*

Uvod

V zadnjem času vedno več govorimo o globalizaciji. Vendar se postavlja vprašanje, kako je z globalizacijo igralništva. Globalizacijo teorija opredeljuje kot povratek k popolnemu trgu. Popolni trg pa lahko kreira le tisti medij, ki je resnično dostopen vsem pod enakimi pogoji – če ni političnih ali tehnoloških zadržkov. Tak primer je npr. internetno igralništvo.

Na drugi strani se »Land base« igralništvo razvija v različne smeri. Od majhnih igralnih salonov z nekaj igralnimi avtomati, do velikih centrov z več tisoč igralnimi avtomati ali več sto igralnimi mizami, do

destinacij, kjer je na majhnem območju prisotno tudi po 30 in več igralniških centrov. Pa vse do internetnega igralništva, kjer je trg lahko z vidika potrošnika prostorsko in časovno neomejen. Vendar pa igralniška industrija po svetu deluje v pogojih zaprtega tržišča, različnih socioloških, kulturnih, ekonomskih in političnih dejavnikov posamezne države, ki omejujejo le-tega. Zato v primeru internetnega igralništva ne moremo trditi, da gre za popoln trg. Poleg tega gre za osiromašen igralniški produkt.

Ne glede na to, da je igralniška industrija v dvajsetem stoletju beležila konstantno rast, se je soočala z določenimi težavami. Do velikih prebojev razvoja so prišli namreč na tistih destinacijah, kjer so uvajali novo ponudbo povezanih produktov. Tega produkta ne moremo označiti za enoznačen igralniški produkt. Gre za povezan turističen produkt, kamor spadajo množice različnih izdelkov, storitev in tudi doživetij, ki so turistu na voljo na določenem območju. Uvajanje produktov je tako v veliki meri povezano s klimo in logistiko. Poleg tega pa je seveda pomembno, kako okolje sprejema tovrstno uvajanje produktov. Brez podpore namreč ni možno aplicirati le-teh.

Osnovno izhodišče tega prispevka je ugotoviti, kako so reševali težave na različnih destinacijah, kako je lahko prišlo do tako velikega obsega poslovanja in na kakšen način so se odločili za diferenciacijo. Spoznanja bi želeli aplicirati tudi za slovenske potrebe.

Gostinstvo in igralništvo kot osnovna ponudba destinacije

Turizem je ena najhitreje se razvijajočih gospodarskih panog, ki vpliva na milijone ljudi, da v svojem prostem času, z zasluženimi finančnimi sredstvi odhajajo na potovanja po vsej zemeljski obli (Turistična zveza Slovenije, 2001). Ne glede na to, da se v zadnjem času

zaznava trende vpada³, je turistično gospodarstvo široka proizvodno-storitvena dejavnost, ki vključuje gostinstvo, hotelirstvo, turistično posredovanje, športni, zdravstveni, lovski, ribiški, romarski, kongresni, kulturni, izletniški in zabavni turizem (Turistična zveza Slovenije, 2001), v katerega spada tudi igralništvo. To vpliva na razvoj pomembnih vej gospodarstva, kot so promet, gradbeništvo, kmetijstvo, prehrambena industrija, trgovina in obrt, hkrati pa se čuti povezanost med turizmom in ostalimi panogami v storitvenih dejavnostih, kot so bančništvo, zavarovalništvo, zdravstvo, policija, carina, izobraževanje, transport, komunalne dejavnosti (Turistična zveza Slovenije, 2001). Da lahko storitveni proizvod doseže uspeh, mora biti edinstven in ne sme biti neposredno primerljiv s konkurenčnimi proizvodi oziroma storitvami, ki jih ponuja konkurenčno podjetje na trgu.

Osnovna celica turističnega trga zagotovo ni posamezen (delni) proizvod, ampak destinacija s celovitim proizvodom, ki ga sestavljajo osnovne turistične privlačnosti ter turistične in s turizmom povezane dejavnosti (Tkalčič, 2002). Pri turizmu gre namreč za to, da je povezana in integrirana dejavnost. Zato je pri vodenju učinkovite razvojne politike na lokalni ravni in regionalni ravni pomembno sodelovanje vseh subjektov zasebnega, javnega in civilnega sektorja. Zagotoviti je treba partnerski pristop, ki temelji na poslovnem interesu vseh, ki oblikujejo turistično destinacijo (Prašnikar in drugi, 2004), saj na celotnem turističnem trgu opazimo naraščajočo vlogo in pomen turističnih destinacij kot samostojnih enot (Konečnik, 2003). Te pa bodo v bodoče še pridobile na pomenu.

Enotne definicije turistične destinacije ni (Konečnik, 2003), zato se bomo za naše potrebe osredotočili na definicijo Lawsa (Laws, 1995),

---

³ Tu je mišljen predvsem vpliv gospodarske krize v drugem polletju leta 2008.

ki jo opredeljuje kot »skupino med seboj povezanih dejavnikov (preko vzajemnih odnosov urejenih s posebnimi pravili), kjer dejavnost vsakega posameznika vpliva na dejavnost drugih, zato morajo biti skupni cilji opredeljeni in doseženi na koordiniran način«.

Vendar pa se predstava turistov o turistični destinaciji spreminja in zori na podlagi razvoja njene medijske podobe in spreminjanja motivov in potreb turistov (Tkalčič, 2002), turisti med obiskom, na podlagi predstav (o različnih destinacijah), opravijo izbiro: med obiskom in ob izpolnitvi (uresničitvi) obljubljenih storitev preverjajo njihovo korist(nost), po obisku pa so te izkušnje podlaga za njihovo bodoče potrošniško obnašanje in odločanje. To pa je ključno, da širijo dobro ime o destinaciji in s tem privabijo nove obiskovalce.

Če se v nadaljevanju osredotočimo zgolj na dve panogi, gostinstvo in igralništvo, je za nadaljnjo razpravo zelo pomembno razumevanje teh pojmov. Medlik (Davis in Lockwood, 1994) opredeljuje gostinstvo kot obsežno in kompleksno dejavnost, ki obsega vse postopke, povezane z nudenjem prenočišč, hrane, brezalkoholnih in alkoholnih pijač ter drugih stvari, npr. tobačnih izdelkov, igralnih avtomatov ipd. Pomeni tudi opravljanje storitev, ki vzbudijo pri gostu občutek dobrodošlosti – prijazno okolje, kakovost, toplina, prispevek k udobju. Termin vključuje ekonomske aktivnosti, katerih glavni cilji so zadovoljiti potrebe po nastanitvi, hrani in pijači stran od doma. Mihalič (1997) pravi, da je gostinstvo: (1) podjetniška dejavnost nudenja storitev prehrane, pijače in nočitev; (2) dejavnost, ki temelji na gostoljubnosti do gostov (turisti, lokalni prebivalci); (3) dejavnost, ki ni v celoti turistična: neturistično gostinstvo ustvarja prihodek s pomočjo lokalnega prebivalstva, torej gostov, ki ne menjajo lokacije, kar je pogoj za opredeljevanje gostinstva kot sestavine turizma. Yu (1999) je bil pri svoji definiciji bolj osredotočen na rezultate, ki jih daje gostinstvo po zaključenem procesu storitve: gostinstvo je dejavnost, ki ponuja gostom lepe spomine s potovanj o čistih in udobnih sobah ter okusni hrani. Gost po odjavi iz hotela nima nič otipljivega za pokazati. Tudi

zato je mednarodno gostinstvo opisano kot neviden izvoz, ker ne vsebuje predmetov, ki so prepeljani iz mesta produkcije na mesto porabe.

Na drugi strani je igralništvo (Collins, 2003: 15) aktivnost, kjer dve ali več strani »stavijo na rizik« (angl. *the place at risk*) neko vrednost – »stavo« (angl. *the stakes*) v upanju, da bodo dobili nekajkrat večjo vrednost – »dobitek« (angl. *the prize*), in kjer sta tisti, ki dobi, in tisti, ki izgubi, odvisna od slučajnega izida, ki je udeležencem v trenutku stave nepoznan »rezultat« (angl. *the result*).

Če se dvignemo izven okvirja definicij, bi lahko dejavnosti razmejili na: dejavnost nudenja storitev (gostinstvo) in dejavnost prodaje sanj (igralništvo).

Študija primera razvoja igralniških destinacij

Osnovno izhodišče tega prispevka je torej ugotoviti, kako so reševali težave na različnih destinacijah v svojem razvoju. Poleg tega nas zanima, kako je lahko prišlo do tako velikega obsega poslovanja in na kakšen način so se odločili za diferenciacijo. Spoznanja bi želeli aplicirati tudi za slovenske potrebe. Za potrebe raziskovanja smo si postavili naslednje hipoteze:

H1: »Igralniški resorti so se izoblikovali na trgu, kjer ima igralništvo dolgoletno zgodovino, nizko obdavčitev in ugodne logistične povezave«.

H2: »Vlaganje v igralniške resorte se bo kljub krizi nadaljevalo«.

H3: »Slovenija mora oblikovati ponudbo, ki bo konkurenčna novim nastajajočim destinacijam«.

Metodologija: V članku so bile uporabljene naslednje metode znanstvenega preučevanja: (1) študija teorije in (2) študija primerov. Prispevek temelji na deskriptivni analizi primarnih, sekundarnih

virov in uradnih statistik, kjer smo s pomočjo kompilacije povzeli ugotovitve, stališča in sklepe tujih in domačih avtorjev. Hipoteze so bile preverjene na osnovi diskriptivne analize ugotovitev o igralniških destinacijah. Zaključke in povzetke smo oblikovali s pomočjo metod analize, sinteze, kompilacije in komparacije.

Razvoj igralniških destinacij – ugotovitve

V članku smo prikazali razvoj nekaterih destinacij in predstavili, katere igralniške investicije se napovedujejo v naslednjih letih. Raziskava je bila izvedena v treh delih. Najprej smo raziskali razvoj nekaterih že prepoznanih igralniških destinacij, s poudarkom na Las Vegasu, Atlantic Cityju in Macau. Pregled evropskih destinacij je namreč pokazal, da še niso razvile celovitega produkta. Še najbližje (vendar v manjšem obsegu) so v Monte Carlu. Medtem ko v državah, s katerimi meji Slovenija, te ponudbe še ni. To lahko zaključimo tako za Italijo, Avstrijo, Hrvaško in Madžarsko. Nekaj poskusov za vzpostavitev celovitega igralniškega produkta je bilo v Španiji in Angliji. V zadnjem času pa je vedno več govoric, da naj bi tak produkt dobila Madžarska. To kaže na to, da bomo tudi v Evropi kmalu dobili celovit integriran produkt, ki bo soroden v nadaljevanju obravnavanim produktom. Prav ta morebitni evropski razvoj igralništva predstavljamo v drugem delu. V zadnjem delu smo predstavili razvoj igralništva v Sloveniji.

Velike igralniške destinacije

Las Vegas

Las Vegas je nastal kot kraj počitka prvih naseljencev na poti proti zahodu. Z izgradnjo železnice v prvih letih 19. stoletja se je njegova popularnost le še povečala. Postal je izhodna točka za tisoče rudarjev

in njihovih družin v iskanju boljšega jutri v rudnikih v bližnji in daljni okolici. Naselbina, ustanovljena leta 1905, je postala uradno mesto v letu 1911. Z razširitvijo železniškega omrežja je mesto izgubilo na svojem pomenu. Vendar ga je ponovno pridobilo z legalizacijo igralništva leta 1931. Spada med 30 največjih mest v ZDA, z več kot 0,5 milijona prebivalcev. Skupaj s širšo okolico pa jih ima kar 2 milijona. Za svoj sedanji status in sloves se ima Las Vegas zahvaliti predvsem mafiji. Ta je bila prva, ki je začela na veliko vlagati v izgradnjo in voditi igralnice. Kasneje je k dotoku denarja iz igralnic in hotelov doprinesel tudi denar države, ki je v neposredni bližini zgradila vojaško bazo (Nellis Air Force Base).

Z razvojem mesta so Las Vegasu skozi čas dodajali različne vzdevke: Mesto greha (ang. "The City of Sin"), Mesto kriminala (ang. "The City of Crime"), Svetovna meka igralništva (ang. "The World City of Gaming"), Mesto zabave (ang. "The World City of Entertainment"), Svetovna prestolnica kongresnega turizma (ang. "The World MICE City"). Prav tej zadnji definiciji kaže dati večji poudarek, saj je širši javnosti bolj poznan kot igralniška destinacija.

Prvo kongresno dvorano so v Las Vegasu odprli leta 1959. Z leti kasnejšega razvoja je mesto postalo vse bolj sofisticirana in uspešna kongresna destinacija, ne samo v ZDA, ampak tudi v svetu. Ultra moderne, tehnološko dovršene zmogljivosti velikih razsežnosti so glavni faktor uspeha kongresnega turizma Las Vegasa. Od vseh obiskovalcev jih je v letu 2005 kar 16 % povezanih s kongresno dejavnostjo. To v ekonomskem smislu pomeni preko 7,6 milijarde USD. V tem letu je imel Las Vegas preko 22.000 kongresov in seminarjev, ki so privabili več kot 6 mio obiskovalcev. Od desetih največjih kongresnih zmogljivosti v ZDA so kar tri v Las Vegasu. Še bolj uspešni so pri sejmski dejavnosti; od desetih največjih sejmov jih je kar sedem v tem mestu. Po nekaterih raziskavah se kongresa ali sejma v Las Vegasu udeleži od 15–20 % več obiskovalcev, kot če bi bil

dogodek prirejen v katerem drugem mestu ZDA.

Primarnim dejavnostim ekonomije Las Vegasa⁴ – turizem, igralništvo, sejemska dejavnost, konvencije – se kmalu pridruži še povečana trgovina na drobno ter restavracije. V letu 2007 (Tabela 3.1) je imel Las Vegas 39,2 milijona obiskovalcev, ki so potrošili samo v igralnicah 10,9 milijarde U\$D.

Tabela 3.1: Ekonomski podatki za Las Vegas

	2006	2007
Število obiskovalcev	38.914.889	39.196.761
Turistični dohodek	39.4 milijarde U\$D	41.6 milijarde U\$D
Število konvencij in sejmov	23.825	23.847
Turistični dohodek od konvencij	8.2 milijarde U\$D	8.4 milijarde U\$D
Povprečen zaigrani znesek v igralnici	652 U\$D	556 U\$D
Povprečna zasedenost sob- hotel	93.2 %	94 %
Povprečna zasedenost sob- motel	65.2 %	64.5 %
Povprečna cena za hotelsko sobo	120 U\$D	132 U\$D
Število hotelskih sob v LV	132.605	132.947
Povprečno št. prespanih noči v LV	3.6	3.5
Povprečna starost obiskovalcev LV	48 let	49 let
% obiskovalcev iz tujine	13 %	12 %
Število letalskih potnikov na Mccarran Airport	46.304.376	47.728.414

Po prognozah iz leta 2008 naj bi se do leta 2012 v nove resortne vložilo 35,6 milijarde U\$D, kar bo prineslo 31.000 novih hotelskih sob in kar 100.000 novih delovnih mest. Vendar kaže izpostaviti, da je zaradi splošne krize del teh investicij začasno ustavljen, saj v letu 2009 beležijo 15 % upad obiska in porabe.

Tak razvoj igralništva je pogojevala vizija razvoja mesta in nizka obdavčitev. Mesto sredi puščave je oddaljeno od velikih centrov in praktično nima drugih velikih prednosti. Zakonodaja Nevade pozna

---

⁴ Top 25 Frequently Asked Questions, dostopno prek:

<http://www.hoteldesigns.co.uk/library/1221087600/2007Top25Questions.pdf> (3. avgust 2009)

dve igralniški licenci⁵, ki s seboj prinašata tudi različno obdavčitev. Prva je »Nonrestricted gaming licence«, ki velja za vse igralnice, ki imajo v ponudbi igre na igralnih mizah ter/ali 16 ali več igralnih avtomatih. Za vsak igralni avtomat se plačuje fiksna letna pristojbina, za igralne mize pa je lestvica obdavčitev progresivna glede na število iger (od 100US\$ za eno igro do 16.000 US\$ za 17 in za vsako nadaljnjo igro še 200 US\$). Poleg tega morajo igralnice mesečno plačevati še davščine od bruto dohodka: (od 3.5 % za prvih 50.000 US\$ do 6.75 % za več kot 134.000 US\$ bruto dohodka). Druga licenca je »Restricted gaming licence« in velja za vse prostore, kjer ni več kot 15 igralnih avtomatov ter nobenih drugih iger. Tudi tu velja, da se za vsak igralni avtomat plačuje fiksna letna pristojbina v višini 250 US\$. Povprečna obdavčitev tako znaša 8 %.

Atlantic City

Atlantic City spada na 4. mesto po prihodkih iz igralništva. Pred njim so le igralnice v rezervatih, Las Vegas in država Nevada brez Las Vegasa.

Uradno so mesto ustanovili 16. 6. 1880. Pozno 19. stoletje je mestu prineslo razcvet, saj so tam imeli poletne rezidence ugledni zdravniki in advokati. Pojavijo se zabavišni pomoli, ki postanejo ena glavnih mestnih zanimivosti. Privabljajo zabavljače od blizu in daleč. S tem pa se poveča tudi število tistih, ki si želijo to posebnost ogledati in jo okusiti. Ta sloves se je ohranjal vse do štiridesetih let prejšnjega stoletja.

Vendar se po 2. svetovni vojni to spremeni. Zaradi večje dostopnosti letalskih prevozov, preseljevanja ljudi na zahod države in sprememb v

---

⁵ Nevada Gaming Commission and State Gaming Control Board, dostopno prek: <http://gaming.nv.gov/taxfees.htm> (12. avgust 2009).

okusu potrošnikov pride do postopnega propadanja mesta. Novi turistični destinaciji postaneta Florida in Bahami. Atlantic City pa se pogrezne v spiralo izgube trga, zmanjšanja dohodkov, splošnega propadanja in kriminala.

Mesto se poskuša zgledovati po Las Vegasu. Vendar leta 1974 prebivalci zvezne države New Jersey na referendumu zavrnejo predlog o legalizaciji igralnštva. V upanju na oživitev mesta in gospodarstva leta 1976 prebivalci Atlantic Cityja podprejo predlog igralnštva na območju mesta. Prvi hotel casino (Resort International) se odpre maja 1978. Kmalu mu sledi 10 drugih. Zaposlujejo 38.000 delavcev (največ 31.560 v letu 1997), saj tudi ta destinacija beleži velik padec prihodkov glede na preteklo leto, in sicer v višini 13 % (Parmley, 2009). Nadaljevanje investicijskega ciklusa ja tako vprašljivo.

Mestni program reinvestiranja dohodkov od igralnštva skupaj s pomočjo države poskrbi za oživitev mestnih četrti ob obali, privabljanju trgovcev in drugih ponudnikov storitev. Mesto se začenja obnavljati, stopnja kriminala se med letoma 1988 in 2003 zmanjša za 50 %. Sedaj lahko Atlantic City ponudi hotele, kongresne zmogljivosti, igralnice in plaže v povsem novi luči. To je tudi glavni vzrok prihoda 30 mio obiskovalcev na leto, saj lahko ena tretjina ameriškega prebivalstva doseže to destinacijo v enem samem dnevu vožnje. To pa je tudi njegova največja prednost poleg davkov, ki v Atlantic Cityju znašajo 9.25 % bruto dohodka.⁶

---

⁶ Regulation of Gambling, dostopno prek:
<http://www.library.ca.gov/CRB/97/03/Chapt6.html> (12. avgust 2009).

Macao

Macao je atraktivna igralniška destinacija z zelo bogato turistično zgodovino, ki ima površino komajda 29,2 km². Začetek (ilegalnega) igralništva v Macau (McCartney in Nadkarni, 2008) sega v leto 1557. Z namenom, da bi ustvarili dodatne prihodke te portugalske kolonije se leta 1847 začne postopek legalizacije igralništva, ki se zaključi leta 1849, ko je vlada uvedla licenciranje kitajskih hiš igralništva (t. i. *fantan houses*). Kmalu je bilo preko 200 takih hiš, ki je plačevalo dajatve državi. Prvo monopolno koncesijo je vlada dodelila Tai Xing Company leta 1932. Vendar je bila le-ta precej konzervativna pri vodenju poslov. Večji preobrat se zgodi leta 1962, ko vlada prenese monopolno koncesijo na »Sociedade de Turismo e Diversoes de Macau« (STDM), ki je skupno podjetje Hong Konga in Stanleya Hoa (podjetnika iz Macaa). S tem dobi Macao dve licenci, kar prekine popolni monopolizem. STDM vpelje zahodnjaški stil igralništva in modernizira pomorsko povezavo med Hong Kongom in Macaom.

Vendar se prava liberalizacija igralništva začne šele, ko je licenca v letu 2001 prenehala veljati (DICJ 2008). Tako je v letu 2002 vlada Macaa podelila 3, kasneje pa 6 koncesij za igralnice. Nov preobrat nastopi v letu 2004, ko »Las Vegas Sands« odpre takrat največjo igralnico na svetu po številu igralnih miz (277), ter v letu 2007, ko se konča izgradnja »The Venetian Macau«, največjega igralniškega resorta (740 igralnih miz) z zelo kompleksno ponudbo trgovin, restavracij, hotela ter kongresne in druge ponudbe (Chhabara, 2008).

Liberalizacija igralništva kaže (Macau Gaming Inspection and Coordination Bureau), da se je število igralnic povečalo z 11 v letu 2003 na 30 v letu 2008. Prihodki igralništva pa so se povečali za 50 %. Investicije so znašale 12 milijard US\$. Do leta 2010 naj bi se odprlo še 18 igralnic.

Skupno število turistov v letu 2008 je doseglo 32 mio. To je 51-krat več od števila prebivalstva Macaa (Cohen, 2008). Glavnina turistov pride iz

kontinentalne Kitajske (55 %), Hong Konga (30 %) in Tajvana (5,3 %). Število prebivalstva je naraslo za 24 % v zadnjih petih letih, kar ga uvršča na prvo mesto v svetu po gostoti prebivalstva na km².

Če ne upoštevamo igralništva, je posamezen gost v povprečju leta 2007 zapravil 204 US\$. Kitajski gosti pa celo 384 US\$.

Da bi zagotovili uravnoteženo rast igralniškega sektorja, je vlada Macaa aprila 2008 zamrznila nadaljnje širjenje igralništva. Uvedla je moratorij na izdajanje zemljišč za gradnjo novih igralnic, izdajo novih licenc in povečanja igralnih miz. Vlada je s tem končno priznala, da je rast tega sektorja do določene mere negativno vplivala na zemljišča in ostalo infrastrukturo ter vodila v socialne probleme. Rast je bila tako hitra, da se vlada ni mogla pravočasno odzvati na probleme transporta, delovne sile, zakonodaje in socialnih vprašanj.

Ko se je odprl Sands Macao (2004), je bilo v mestu 15 igralnic – 13 jih je vodil STDM, Sands in Galaxy Entertainment s skupno 1.092 mizami. V letu 2008 je bilo 30 igralnic s 4.277 mizami in 12.956 igralnimi avtomati. Prihodki igralništva so dosegli 12.5 milijarde US\$. Posebnost je v tem, da VIP Baccarat (Chemen de Fer) predstavlja kar 70 % vseh prihodkov igralnic, igralništvo pa skupaj predstavlja 80 % vseh prihodkov resortov. Za primerjavo povejmo, da Las Vegas ustvari z igralništvom manj kot polovico (40 %) svojih prihodkov.

Čeprav je bilo leta 2008 zaposlenih 20.000 krupjejev in 10.000 drugih, naj bi do leta 2010 potrebovali še 50.000 krupjejev ali 25 % vse delovne sile v Macau (Chhabara, 2008). V tej državi dela 2.900 tujcev – pretežno managerjev. Širitve so povezane s krizo (12 % padec v letu 2009 glede na 2008), ki je prisotna v svetu. Zato so tudi investicije v Macau začasno zamrznjene. Kljub vsemu pa jim je cilj, da do leta 2022 (McCartney in Nadkarni, 2008) postanejo azijski Las Vegas.

Kaj so prednosti in priložnosti ter slabosti in nevarnosti Macaa?⁷
Posebno prednost daje Macau njegova kitajsko-portugalska zgodovina

---

⁷ Povzeto po Pao 2004.

ter preplet kultur. Macao ima pomembne kulturne spomenike, njegovo mestno jedro je pod zaščito Unesca. V mestu je veliko število mednarodno priznanih dogodkov in festivalov, na katerih se zbere na tisoče ljudi. Vhod na ozemlje Macaa je izredno poenostavljen, saj večina turistov lahko pridobi vizo na letališču ali pa je sploh ne potrebuje. Priložnosti bo morala destinacija iskati v ekonomskih vezeh med Macaom in kontinentalno Kitajsko, da bo postala vstopna točka za regijo Pan Pearl River Delta. Kaže pa se velika možnost razvoja MICE dejavnosti.

Slabosti se kažejo v tem, da ima mesto omejene naravne možnosti za razvoj in pomanjkanje turističnih atrakcij, ki bi privabile goste za več kot le en dan. Zaradi širitev pa se čuti pomanjkanje ustrezne delovne sile, ki zaradi povpraševanja ni več tako poceni. Vendar imajo v primerjavi z ameriškimi destinacijami cenejšo delovno silo, ki pa dela pretežno na živih igrah. Nevarnosti se kažejo v lokalni ekonomiji, ki je izredno majhna in pod velikim zunanjim vplivom (azijska finančna kriza, izbruh SARS-a, prašičje gripe). Če pride do poslabšanja odnosov s Tajvanom, se bo posledično zmanjšalo število gostov iz te države. To pa se lahko zgodi tudi v primeru vse močnejše igralniške konkurence v Aziji in možne sprostitev igralniške zakonodaje na Kitajskem.

Posnemanje Las Vegasa ni dobro za Macau, saj bi le-to povzročilo tekmovalnost med Macaom in Las Vegasom pa tudi drugimi podobnimi destinacijami v Aziji. Poleg tega bi se Macau boril s Hong Kongom za neigralniške goste. Če pa Macau v svojo igralniško ponudbo vplete lastno kitajsko- portugalsko zgodovino in jo vnese v tematiko igralnic, bo tako ne le obdržal svojo marketinško nišo v prihodnosti, ampak uspešno razvijal svojo igralniško industrijo tudi v naprej (Pao, 2004). Še posebej, ker se z odpiranjem meja proti Kitajski veča tudi njegov trg glede na kitajsko govoreči servis.

Če je ameriškim igralnicam skupno to, da imajo nizke obdavčitve, je prednost Macaa delovna sila, ki nadoknadi razkorak z obdavčitvami, saj morajo poleg osnovne igralniške obdavčitve v višini 35 % bruto dohodka igralnice v Macau mesečno plačati še do 2 % bruto dohodka človekoljubni organizaciji Macau Foundation ter 3 % bruto dohodka za razvoj, turistično promocijo ter socialno varnost (Pessanha, 2008). Poleg tega morajo letno plačevati posebne fiksne in variabilne premije za lastništvo igralniške koncesije. Fiksna premija znaša 2,6 mio EUR, variabilna premija pa je odvisna od števila igralnih miz ter avtomatov, vendar v nobenem primeru ne sme znašati manj kot 3,9 mio EUR.

Dajatve koncesionarjev so tako fiksne kot variabilne. Variabilni del davkov se nanaša na skupne prihodke igralništva in znaša 35 % plus 2 % za socialne stroške in 3 % za ekonomske stroške, kar zneso skupaj 40 %. Ker je potrebno poleg fiksne dajatve plačati tudi premijo za VIP mize in igralne avtomate, so se v septembru 2008 vlada in predstavniki igralnic sporazumeli o omejitvi višine provizij za »*junket agents*« v višini max. 1.25 % (Cohen, 2008).

Investicije v igralniške destinacije

V tem delu predstavljamo, kakšne investicije se po sedaj znanih podatkih napovedujejo v igralništvu v naslednjih letih. Določene so šele v fazi idej, druge razvojni fazi oz. že v fazi implementacije.

V španski **Zaragozi**⁸ se napoveduje izgradnja nove destinacije Grand Skala v vrednosti 17 milijard EUR. Gre za območje 5.000 hektarjev, 32 različnih tematskih igralnic s hoteli, petimi zabaviščno-tematskimi parki, poročnimi kapelami v stilu Las Vegasa, kjer bi našlo zaposlitev

---

⁸ Report on the European Las Vegas in Spain (Los Monegros, Aragon): Gran Scala project, dostopno prek: <http://www.gamblingweblog.com/2007/12/14/report-on-the-european-las-vegas-in-spain-ls-monegros-aragon-gran-scala-project/> (8. avgust 2009).

30.000 zaposlenih. Na tej lokaciji naj bi konkurirali različni svetovni operaterji. Projekt je začel britanski konzorcij »International Leisure Development« s sedežem v Londonu. Lastniki so: Aristocrat Technologies, UFA Insurance, Alea, Darlen Ltd, Finidusco Holding, Europtima, Ultragoup, BM Parks, Havilla Partners, Architects Association, Hot games UK and Thibault Verbiest. Ta center naj bi združil evropsko znanje in kapital ter bil pretežno namenjen evropskemu prebivalstvu in ne zgolj lokalnemu španskemu prebivalstvu, čeprav deloma cilja tudi na glavne španske prestolnice (Madrid, Valencia, Barcelona). Obdavčitev naj bi bila 10 %.

Drugi projekt v Španiji je napovedal Harrah's v bližini Madrida. Ker⁹ bi bil namenjen pretežno dnevnim gostom (oddaljenost 200 km od Madrida), bi obsegal luksuzni hotel z le 850 sobami, dvorano s 3.000 sedeži, spa, nakupovalni center, restavracije in bare. Igralnica bi se raztezala na 16.000 m². Projekt, čigar vrednost je bila ocenjena na 650 mio US\$, je začasno zamrznjen, saj je obdavčitev v domeni posamezne province (predvidena je pod 10 %), ki tekmujejo med sabo za izgradnjo resorta in vsi gravitirajo na isti trg.

Na **Madžarskem** se napoveduje več velikih investicij. Prva investicija je v bližini Budimpešte na otoku reke Donave. Gre za igralniški kompleks z 200 igranimi mizami in 4.000 igralnimi avtomati, 3.000 hotelskimi sobami in 1.000 apartmaji, kongresnim centrom, opero, gledališčem, marino, nakupovalnim in zabavišnim centrom ter igralnico z 200 igralnimi mizami in 4.000 igralnimi avtomati (Bainder, 2009). Imenovali naj bi ga Dream Island. Ekskluzivno koncesijo za upravljanje igralnice I. kategorije na območju Budimpešte je za

---

⁹ Harrah's Partners with El Reino to Develop a Caesars Resort in Spain, dostopno prek, http://www.hotel-online.com/News/PR2005_4th/Nov05_HarrahsSpain.html (24. avgust 2009).

obdobje 20 let od odprtja (z možnostjo desetletnega podaljšanja) pridobilo madžarsko podjetje, ustanovljeno s tujim kapitalom. Po njihovih prognozah naj bi šlo za največji samostojni igralniško-zabaviščni center v Evropi, katerega vrednost naj bi bila med 1,5 in 3,7 milijardami EUR. Zgrajen naj bi bil do 2014.

Drugi projekt (EuroVegas Hungary)¹⁰ je na tromeji med Avstrijo in Slovaško in naj bi privabljal pretežno obiskovalce iz teh dveh držav. Gre za manjši obseg (350 hektarov), vendar vrednost projekta zaradi ponudbe znaša 5 milijard EUR. Obsega igralnico (100 igralnih miz in 1.000 igralnih avtomatov), hotel (600 sob), wellness (spa), trgovine in konferenčni center s 4.000 sedeži. Začel naj bi delovati po letu 2012 in skupaj zagotovil 12.000 delovnih mest.

Poleg teh dveh investicij se napoveduje še projekt za 1,5 milijarde US\$ v mestu Sukoro' ob jezeru Velence. Na 174 hektarih naj bi zgradili luksuzen hotel, spa in wellness center, konferenčno dvorano, drsališče, botanični vrt, prodajno razstavišče umetnin z muzejem, vodni park z akvarijem, golf igrišče z devetimi luknjami, vile in apartmaje. Igralnica naj bi imela do 2.000 igralnih avtomatov in do 200 igralnih miz in naj bi se gradila postopoma.¹¹

Da bi madžarska država dobila tuje investitorje je že v letu 2005 uvedla stimulatívno degresívno davčno lestvico za obdavčitev igralniških prihodkov, ki se glede na prihodke iz 30 % za prvih 20 milijonov EUR

---

¹⁰ Hard Rock International Announces Plans for Hard Rock Hotel and Casino Hungary, dostopno prek:

<http://www.reuters.com/article/pressRelease/idUS125828+26-Jun-2009+PRN20090626> (12. avgust 2009).

¹¹ Trans World Corporation Announces a Mega Casino License Tender Award to Its Subsidiary in Hungary, Dostopno prek: <http://www.direktbroker.de/news-kurse/details/International-News/Casino+-+Trans+World+Corporati/20463652> (28. avgust 2009).

dosežene razlike med vplačili za igre na srečo in izplačanimi dobitki giblje do 10 % za razlike nad 40 milijonov EUR, kar stimulira izgradnjo velikih resortov z veliko ekonomijo obsega poslovanja igralništva.

V **Rusiji**¹² smo priča omejevanja igralništva. Igralnice nameravajo izseliti v 4 velike centre, ki se bodo nahajali na naslednjih območjih: baltska enklava Kaliningrad, Altai v Sibiriji, Primoriye in Krasnodar ob Črnem morju. Gre za investicije v skupni vrednosti 40 milijard US\$. To naj bi rusko igralništvo postavilo ob bok Las Vegasa, Atlantic Cityja ali Monte Carla.

V naslednjih štirih letih naj bi igralniške družbe investirale 71 milijard US\$ tudi na **azijske trge**. Rast igralniških prihodkov naj bi se povečala za 15 % letno in zrasla z 18,3 milijarde US\$ v letu 2007 na 37,2 milijarde US\$ v letu 2012. V Aziji je trenutno preko 100 igralnic. **Japonska** upa, da bo odprla svoj prvi igralnico v letu 2012 ali 2013. **Tajvan** (konkurenca Macau) bo po vsej verjetnosti še v tem letu sprejel ustrezno zakonodajo in nato odprl 2–3 igralnice, saj bo prav tako gravitiral na goste iz Kitajske. Tudi **Tajska** in **Kambodža** že nekaj časa razmišljata o odprtju igralnic v svojih pomembnejših turističnih krajih. V **Vietnamu** kanadska družba že gradi 4,2 milijarde US\$ vreden turistični kompleks, ki bo imel tudi »mega igralnico«. Napoveduje pa se tudi odpiranje igralnic v **Panami** (2009), **Singapurju** (2010), **Atlanti** (2011), **Dubaju** in **Abu Dabiu** (2012).

---

¹² Vladimir Putin gambling law banishes Russian casinos to Siberian exile, dostopno prek: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article6612860.ece> (8 avgust 2009).

Zgodovina igralništva na Slovenskem

V Sloveniji igralništvo ni novo. Najdaljšo tradicijo igralništva ima Portorož. Tam je bila igralnica ustanovljena za časa avstro-ogrske monarhije v letu 1913. Kasneje je Kraljevina SHS prepovedala igre na srečo. Taki ureditvi smo bili priča tudi po drugi svetovni vojni, vse do leta 1963, ko se dovoli odpiranje igralnice za tujce. Prva igralnica v nekdanji Jugoslaviji se je odprla v Opatiji. Leta 1964 sledi odprtje igralnice v Portorožu, 1965 na Bledu ter leta 1971 v Ljubljani. Po nekajletnem zatišju smo priča zametkov igralništva v Novi Gorici (1984). HIT kmalu prevzame primat in odpre igralnice v Rogaški Slatini (1989), Kranjski Gori (1991), Tolminu (1991–1993), Otočcu (1992–2008), Kobaridu (2004) in Šentilju (2007). V tem času se dovoli vstop v igralnico tudi domačinom. Portoroška igralnica odpre igralnici v Lipici (1989) in Čatežu (2001–2009). Igralništvo je bilo prisotno tudi v Mariboru (1991–2009) in v Moravskih Toplicah (2001–2005). Z liberalizacijo igralniške zakonodaje v letu 2001 se je razmahnilo tudi veliko število igralnih salonov. Po stanju na dan 31. 7. 2009 je dodeljenih v Sloveniji 11 koncesij za igralnico in 34 koncesij za igralni salon. Ponudba je pretežno skoncentrirana ob zahodni meji in v Ljubljani. Tako se delež igralnic (živih iger) v primerjavi z igralnimi saloni (igralnimi avtomati) postopoma zmanjšuje. Skupaj je trenutno v Sloveniji cca. 8.760 igralnih avtomatov in 273 igralnih miz. Od tega je skoncentrirano na Goriškem kar 1/3 ponudbe: 103 igralnih miz in 3.330 igralnih avtomatov.

Koncesionarji, ki prirejajo posebne igre na srečo v igralnicah, plačujejo igralniške davke (20 %) in koncesijsko dajatev, ki je različna za igralnice (od 5–20 % za igralne avtomate in 5 % za ostale igre) in igralne salone (20 %). V letu 2008 je bilo ustvarjenih 435,2 mio EUR prihodkov. Med obiskovalci (skupaj 5,1 milijona) prevladujejo tujci, od katerih je 84 % tujih obiskovalcev (v igralnih salonih 60 %). Slovensko

igralništvo je pretežno izvozno usmerjeno, predstavlja 25 % prihodkov celotnega slovenskega turizma.

Za Slovenijo sta turizem in turistična dejavnost velikega pomena. To smo zapisali v nekatere strateške dokumente, saj je v strategiji slovenskega turizma (2002–2006¹³) kot tudi v predlogu Razvojnega načrta in usmeritvi slovenskega turizma (RNUST 2007–2011¹⁴) zapisano, da turizem predstavlja poslovno priložnost za Slovenijo. Prav tako je igralništvo pomemben del slovenskega gospodarstva, saj je »proizvod igre in zabave eden najpomembnejših segmentov slovenskega turizma ...« (RNUST, 2006: 9). Tako naj bi glede na sedanjo stopnjo razvitosti in razvojni potencial turizem (igralništvo) postal ena izmed vodilnih panog slovenskega gospodarstva.

Slovensko igralništvo je pri svojem razvoju najprej sledilo evropskim trendom. Tako je dopolnjevalo gostinsko dejavnost in bilo locirano v turističnih krajih. V letu 1993 je bila odprta Perla, ki za evropske razmere predstavlja nov inovativen produkt, s katerim je igralništvo pripeljal podjetje HIT do samega vrhunca na svetovni ravni. Njena posebnost je bila, da ni bila locirana v turističnem, ampak v obmejnem kraju. Gostu se je posvečalo večjo pozornost od konkurenčnih evropskih ponudnikov, saj se jim je na enem mestu nudilo različne igre na srečo, zabavne in umetniške programe, vrhunske kulinarične užitke, konferenčno in wellnes ponudbo ter še vrsto drugih možnosti sprostitve in zabave. Zato je bila logična nadgradnja teh aktivnosti tudi projekt, da se na Goriškem izgradi večji center, ki ne bo zadovoljeval samo lokalnih gostov, ampak predvsem goste iz širše okolice. Projekt zaradi različnih vzrokov ni bil realiziran. Prav tako je zaznati padec konkurenčne prednosti Hitovega igralništva, saj je ta produkt konkurenca kopirala in v nekaterih segmentih zaradi privatne

---

¹³Strategija slovenskega turizma 2002–2006.

¹⁴Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011.

iniciative (igralni saloni) in bližine trga (Benetke) celo izboljšala. Posebno coklo razvoja predstavlja obdavčitev in omejitev kajenja v igralnicah.

Razprava

Potrditev hipotez

Kaj imajo skupnega vse igralniške destinacije?

O novejši zgodovini igralništva govorimo z začetkom Las Vegasa v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. To mesto v osrčju Nevade je v razvoj igralništva prineslo novo dimenzijo. Drugi igralniški centri so se namreč razvijali izključno za potrebe lokalnega prebivalstva kot dopolnitev gostinstvu in ne kot samostojna gospodarska panoga. V tem primeru je bila obdavčitev visoka, saj so države gledale na igralništvo v luči socialnih transferjev in ne v povezavi s sinergijskimi učinki na ostale gospodarske dejavnosti. Kot predhodnice globalizacije bi lahko pojmovali le tiste destinacije, ki so se razvile v turističnih krajih prav z namenom, da bi privabljale goste iz širše in daljne okolice (Raspor in drugi, 2008). V te destinacije so hodili gosti predvsem zaradi igralniške ponudbe. Verjetno je v Evropi najbolj znano mesto Monte Carlo, v Sloveniji pa zagotovo Nova Gorica.

Zanimiv je nadaljnji razvoj igralništva. S padanjem cen letalskih prevozov je Las Vegas postajal igralniška »mega« destinacija, kamor so turisti hodili predvsem zaradi igralniške zabave. To so s pridom izkoriščali poslovneži in začeli širiti tudi druge storitve. Ameriško igralništvo zvezne države Nevada je v pogojih liberalne igralniške zakonodaje, pretežno privatnega lastništva, nizke obdavčitve in velike priljubljenosti med uporabniki, ustvarilo največje svetovne igralniške operaterje. Le-ti so začeli kasneje vlagati tudi v druge trge (Atlantic City, Macao). Zaradi velike možnosti izbire se mora vsak izmed njih

nenehno boriti za goste, širiti ponudbo, zviševati kakovost, prilagajati gostu in mu ponujati različno ponudbo igralniških in ostalih storitev. Tako je konkurenca glaven motor razvoja. Da so lahko dosegli tak preboj v ponudbi, je bil potreben velik kapital. Le tako so lahko izvedli kvaliteten preskok iz ponudbe izključno igralniških storitev v različno ponudbo turističnih storitev, namenjenih sprostitvi in zabavi. S tem je Las Vegas združil turistične korporacije s specializirano (tudi tematsko) ponudbo v enoten produkt. Igralništvo predstavlja manjšinski del (manj kot 40 % vseh prihodkov). Od tu dalje lahko govorimo o igralništvu kot globalni dejavnosti (Raspor in drugi, 2008). Vendar pa se razvoj igralništva ni zaključil na tej točki. Elektronsko poslovanje prinaša izzive za tradicionalne načine poslovanja: geografske in časovne razdalje med proizvajalci in potrošniki se krajšajo, tradicionalni posredniki izgubljajo svojo vlogo, oblikujejo se novi izdelki in celo novi trgi (Raspor in drugi, 2008).

Pred nastankom recesije smo bili poleg e-igralništva priča tudi razvoju velikih igralniških destinacij. Primat drži Las Vegas z Atlantic Cityjem. Ostala igralniška industrija po svetu poskuša posnemati uspešen ameriški model igralništva in skupaj z državo in uglednimi mednarodnimi igralniškimi ponudniki pospešeno vlaga v razvoj sodobne ponudbe zabave in zmanjšuje zaostanek za uspešnimi ameriškimi igralnicami. Tak primer je Macao, ki se je razvil v zadnjih letih in je najhitreje razvijajoči se trg, saj gravitira na Kitajsko. Vsem destinacijam je skupno to, da so svojo blagovno znamko počasi dograjevali. Evropsko igralniško, z redkimi izjemami (Madžarska, Španija), še vedno vztraja na igralniški tradiciji izpred četrto stoletja. In to kljub temu, da nekatere igralniške destinacije v zadnjih letih beležijo padanje obiskov in prihodkov. V tistih državah, kjer pa se zavedajo nujnosti sprememb, nastane problem, kje dobiti potreben kapital za gradnjo obsežnih in zaokroženih turističnih produktov. Igralnice ga povečini nimajo. Glede na nadstandardne obdavčitve je le-ta pristal v prihodkih državne blagajne. Zato je treba prehod v sodobno industrijo

zabave financirati bodisi iz državnega proračuna (kar je v teh recesijskih časih nemogoče) bodisi s skupnimi vlaganji strateških partnerjev.

Tako lahko prvo hipotezo H1, »Igralniški resorti so se izoblikovali na trgu, kjer ima igralništvo dolgoletno zgodovino, nizko obdavčitev in ugodne logistične povezave«, POTRDIMO.

Kakšna je napoved vlaganj v igralniške destinacije v naslednjih letih?

Množični turizem je spremljajoč pojav modernega razvoja storitev. Leta pride najbolj do izraza v velikih destinacijah. Razvojno gledano so naše obravnavane destinacije zgodovinsko šle vsaka svojo pot. Vsem je enotno to, da imajo integriran produkt, ki ne temelji zgolj in samo na igralništvu. Največja povezava je z MICE produktom in ponudbo za sprostitev. S tem so omogočile, da turisti ostanejo na destinaciji dalj časa, ter da so postale zanimive tudi za oddaljene (t. i. »fly in«) goste. To kaže na to, da lahko širimo igralniško ponudbo le, če ustrezno širimo tudi ostalo ponudbo v okolju. Seveda pa je ključna tudi podpora v okolju, saj čas od ideje do realizacije projekta, vključno s spremembo zakonodaje, traja v povprečju 10 let. Vendar se, kot vidimo na primeru Madžarske, krajša. Ocena je, da se bo do leta 2015 vložilo cca. med 100 in 200 milijardami US\$ v nove igralniške »mega« destinacije. Ta vložek je odvisen predvsem od časa trajanja trenutne recesije. V primeru, da bo recesija trajala dalj časa, se bo investicijski cirkus preselil med letoma 2020 in 2025. Če se bodo te napovedi uresničile, se bo v neposredni igralniški dejavnosti zaposlilo do 200.0000 delavcev, posredno pa še dodatnih 300.000. Zato ni pričakovati, da se bodo države taki priložnosti odpovedale, še posebej, ker direktno igralništvo predstavlja velik vir prihodkov državnih proračunov – če ostale prihodke iz naslova vzporednih dejavnosti in obdavčitev plač zanemarimo. Prej bodo omejevale internetno igralništvo oz. bo zgolj kot dopolnitev »land base« igralništvu. Dejavnost je namreč bistveno

manj delovno intenzivna (če poenostavimo, potrebujemo le računalniške operaterje, oblikovalce spletnih strani in tržnike) in nima sinergijskih učinkov na ostalo potrošnjo. Poleg tega lahko njeni uporabniki hitreje postanejo odvisni.

Izhajajoč iz zgornjih ugotovitev lahko drugo hipotezo H2, »Vlaganje v igralniške resorte se bo kljub krizi nadaljevalo«, POTRDIMO.

Kakšen odnos do igralništva naj zavzame Slovenija?

Analiza tujih dobrih praks kaže, da je treba za vzpostavitev konkurenčnega igralniškega centra zagotoviti najmanj 200 hektarjev površin, za katere pa ni potrebno, da so popolnoma v enem kvadrantu. Razgiban teren je lahko zaradi vzporedne ponudbe tudi prednost (npr. golf). Hitreje se razvijajo tiste destinacije, ki so že bile prepoznavne po drugi turistični ponudbi. Izgradnja iz »nič« je primerna le v primeru velikih presežkov ponudbe. Sicer se je bolje opreti na destinacijo, ki je kot blagovna znamka v širšem okolju, že prepoznavna. Vendar je v tem primeru velika nevarnost, ali se bo nova destinacija glede na ponudbo prijela. Pri tem ni nujno, da je velikost resorta in investicije sorazmerna z velikostjo države. Vse je odvisno od vrste produkta in ciljnega trga. Bolj pomembna je stimulatívna-degresívna obdavčitev in ustaljene logistične povezave. Za tak projekt je treba zagotoviti najmanj 1 milijardo EUR, pri čemer je prednost razpršeno lastništvo strateških partnerjev (npr. dobavitelji igralniške opreme, investicijski skladi, gradbena podjetja). Pomembno pri tem je, da gre za slovensko podjetje, tudi če je v celoti ustanovljeno s tujim kapitalom. S tem naj bi vsaj delno preprečili nekontrolirano odtekanje denarja v tujino (kanabalizacijo trga) in ga bolj usmerili v izgradnjo nove ponudbe na destinaciji.

Nehote pridemo do sklepa, da je razvojna paradigma slovenskega igralništva napačna, saj razvija pretežno ponudbo za domače goste oz. goste iz bližnjih krajev, ki se v Slovenijo vozijo vsakodnevno (t. i. »walk in« in »drive in« gosti). Ker se na destinaciji zaustavljajo krajši čas, je potrošnja teh gostov bistveno nižja od gostov, ki pridejo na destinacijo za daljši čas v želji po zabavi in sprostitvi. Ker se igralništva poslužujejo predvsem »domačini«, je sprejemljivost igralništva kot gospodarske dejavnosti med lokalnim prebivalstvom in politiki odklonilna. Slovenija mora zato stimulirati tujski turizem, ki bo pretežno temeljil na »fly in« gostih, tako poleg igralništva omogočiti razvoj tudi vzporednih turističnih dejavnosti in povečati sinergijske učinke na ostale gospodarske dejavnosti. Najbolj primerno okolje je na območju Nove Gorice, saj je tam najbolj kompleksna igralniška ponudba v Sloveniji. Destinacija je že prepoznavna in lahko z majhnim vložkom postane zanimiva tudi za širše okolje.

Tako lahko tudi zadnjo hipotezo H3, »Slovenija mora oblikovati ponudbo, ki bo konkurenčana novim nastajajočim destinacijam«, POTRDIMO.

Praktična uporaba rezultatov in originalna vrednost prispevka

Praktična uporaba rezultatov se kaže v tem, da smo ugotovili, s kakšnim poslovnim modelom lahko uspemo v trenutno zelo konkurenčnem in turbulentnem igralniškem okolju. Dejstvo je namreč, da imajo vse omenjene destinacije in destinacije, ki se napovedujejo, določene skupne lastnosti, ki pa se razlikujejo šele po vpetosti v lokalno okolje in so zgodovinsko pogojene.

Originalna vrednost prispevka se kaže v tem, da smo s pomočjo deskriptivne analize analizirali igralniške destinacije in predlagali razvoj igralniške destinacije v Sloveniji ter pokazali, kakšen poslovni model je bil ključ do uspešnega razvoja destinacije.

Sklep

V prispevku smo obravnavali igralniške destinacije. Ugotovili smo, da ima razvoj igralniških destinacij določene zakonitosti, saj imajo vse nekaj skupnega. Igralniški resorti so se namreč izoblikovali na trgu, kjer ima igralništvo dolgoletno zgodovino, nizko obdavčitev in ugodne logistične povezave. Raziskali smo tudi, kakšna je napoved vlaganj v igralniške destinacije v naslednjih letih in ugotovili, da se bo vlaganje v igralniške resorte kljub krizi nadaljevalo. Pri tem nas je zanimalo, kakšen odnos do igralništva naj zavzame Slovenija. Menimo, da mora Slovenija oblikovati ponudbo, ki bo konkurenčna novim nastajajočim destinacijam in ki bo omogočala razvoj igralništva.

Ne glede na razvoj internetnega igralništva se bodo igralniške destinacije razvijale tudi v prihodnosti. Človek je namreč bitje, ki išče nove izzive in socializacijo. Igra, ki jo ponujajo igralnice, tako kot vse ostale kontaktne igre, to omogoča. Internet pa bo postal in ostal le kot dopolnitev klasične igralniške industrije. Seveda bi kazalo raziskati tudi druge poslovne modele v igralništvu in na ta način obogatiti razpravo o razvoju igralništva v Sloveniji.

Literatura:

Baider, S., (2009): Plaza Centers increases holding in Hungarian project, dostopno prek: http://archive.globes.co.il/searchgl/Plaza%20Centers%20increases%20holding%20in%20Hungarian%20project_h_hd_2L34nCZKqDLmnC30mD3Cs3CtBcXqRMm0.html (14. avgust 2009).

Caillois, R., (2003): *Igre in ljudje, Teorije igre pri Johanu Huizingi, Rogerju Cailloisu in Eugenu Finku*, (ur. Janez Strehovec), Ljubljana: Študentska založba.

Chhabara, R. (2008): Responsible gaming – Viva Las Vegas of the east, Dostopno prek: <http://www.ethicalcorp.com/content.asp?ContentID=6061> (9. september 2008).

Cohen, M., (2008): Macau becomes a not so sure bet, dostopno prek: http://www.atimes.com/atimes/China_Business/JI03Cb01.html (10. oktober 2008).

Collins, P., (2003): *Gambling and the Public Interest*, London: Praeger Publisher.

Davis, B., in Lockwood, A., (1995): *Food & beverage management: selections of readings*, Oxford: Bateworth-Heinemann.

Graff, R., (2008): Macau hit by visa restrictions on Chinese gamblers, dostopno prek: <http://news.future-of-travel.org/?p=1338> (17. oktober 2008).

Hard Rock International Announces Plans for Hard Rock Hotel and Casino Hungary, dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/pressRelease/idUS125828+26-Jun-2009+PRN20090626> (12. avgust 2009).

Harrah's Partners with El Reino to Develop a Caesars Resort in Spain, dostopno prek, http://www.hotel-online.com/News/PR2005_4th/Nov05_HarrahsSpain.html (24. avgust 2009).

<http://www.liebertonline.com/doi/pdf/10.1089/glr.2008.12406?cookieSet=1> (12. avgust 2009).

Huizinga, J., (2003): *O izvoru kulture v igri, Teorije igre pri Johanu Huizingi, Rogerju Cailloisu in Eugenu Finku*, (ur. Janez Strehovec), Ljubljana: Študentska založba. 7–138.

Is Hungary's "Eurovegas" legit, or just a big shell game?, Dostopno prek: <http://www.realdeal.hu/20080527/is-hungarys-eurovegas-legit-or-just-a-big-shell-game> (8. avgust 2009).

Konečnik, M. (2003): Opredelitev, vrste in kooperativne funkcije turistične destinacije, *Organizacija*, let. 36, št. 5, 320–326.

Laws, E., (1995): *Tourist destination management: issues, analysis and policies*, London: Routledge.

Leong, A. M. W., (2007): Macau MICE Tourism With a Closer Review of The Las Vegas and Atlantic City Experiences, *Journal of Macau University of Science and Technology*, let. 1, št. 2, 55–70.

Luin, D., (1998): *Igralniški turizem, Management v turizmu 2*, (ur. Jože Florjančič, Jože Jesenko in Margareta Benčič), Kranj: Moderna organizacija, 91–127.

McCartney, G., in Nadkarni, S., (2008): Institute For Tourism Studies Macao, SAR Heritage versus Gaming: Odds on winning a piece of the tourist pie, dostopno prek: <http://www.nottingham.ac.uk/ttri/pdf/conference/Glenn%20McCartney.pdf> (8. avgust 2009).

Mihalič, T., (1997): *Turistična podjetja - poslovanje in ekonomika turističnih agencij in gostinskih podjetij*, Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Ministrstvo za gospodarstvo Republike Slovenije: Direktorat za turizem, (2006): Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011 (RNUST), Dostopno prek: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Microsoft_Word_-_RNUST_2007-2011-popravki_10.7.2006-za_na_splet-1.pdf (28. julij 2008).

Nevada Gaming Commission and State Gaming Control Board, Dostopno prek: <http://gaming.nv.gov/taxfees.htm> (12. avgust 2009).

Pao, W. J., (2004): Recent Developments and Prospects of Macao's Tourism Industry, Dostopno prek: http://www.amcm.gov.mo/publication/quarterly/Oct2004/Macao_en.pdf (10. oktober 2008).

Parmley, S., (2009): Six of the 11 Existing Atlantic City Casino Hotels Are in Bankruptcy or Threatened with It, Four Glitzy New Resorts Planned Are Now, at Best, on Hold, *The Philadelphia InquirerMcClatchy-Tribune Regional News*, 15. 2. 2009.

Pessanha L., (2008): Gaming Taxation in Macau, *Gaming Law Review And Economics*, let.. 12, št. 4.

Prašnikar, J., Janez, J., Knežević C. L., in Makovec, B. M., (2004): Inovacije v turizmu: destinacijski management v Portorožu, Razvojnoraziskovalna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij, *Finance*, Ljubljana. 383–406.

Raspor, A., Sikošek M. in Manzin M. (2008): *Zakonska ureditev spletnega igralništva kot posledica njegovega razvoja*. 27. Mednarodna konferenca o razvoju organizacijskih znanosti: Znanje za trajnostni razvoj.

Regulation of Gambling, dostopno prek:
<http://www.library.ca.gov/CRB/97/03/Chapt6.html> (12. avgust 2009).

Report on the European Las Vegas in Spain (Los Monegros, Aragon): Gran Scala project, dostopno prek:
<http://www.gamblingweblog.com/2007/12/14/report-on-the-european-las-vegas-in-spain-los-monegros-aragon-gran-scala-project/> (8 avgust 2009).

Sheng, S. in Cheng, TJ, (2009): Macao's Gambling industry at a crossroads, dostopno prek:
<http://209.85.229.132/search?q=cache:79aFEOyorCQJ:www.eai.nus.edu.sg/BB457.pdf+gambling+revenue+filetype:pdf&cd=72&hl=en&ct=clnk>.

Stratton, D. (2008): Nevada gaming revenues slip for eighth straight month, dostopno prek:
<http://www.gamingtoday.com/industry-news/story.bv?storyid=18403> (10. oktober 2009).

The Center for Business and Economic Research University of Nevada, Las Vegas, dostopno prek: <http://cber.unlv.edu/snoutlk.html> (10. oktober 2009).

Tkalčič, M., (2002): *Geografski prostor in turistična politika, Prospects of applied geography / [Drugi Melikovi geografski dnevi]*, Portorož - Portorose, 27. in 28. september 2002), Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. 73–74.

Top 25 Frequently Asked Questions, dostopno prek:
<http://www.hoteldesigns.co.uk/library/1221087600/2007Top25Questions.pdf> (3. avgust 2009).

Trans World Corporation Announces a Mega Casino License Tender Award to Its Subsidiary in Hungary, dostopno prek: <http://www.direktbroker.de/news-kurse/details/International-News/Casino+-+Trans+World+Corporati/20463652> (28. avgust 2009).

Turistična zveza Slovenije, (2001): Gostoljubnost v turizmu. Dostopno prek:
<http://www.turisticna->

zveza.si/doc/misel/GOSTOLJUBNOST%20V%20TURIZMU-10.doc (8. februar 2008).

Vladimir Putin gambling law banishes Russian casinos to Siberian exile,
dostopno prek:
<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article6612860.ece>
(8. avgust 2009).

Yu, L., (1999): *The international hospitality business: management and operations*, Oxford: The Haworth Hospitality Press.